

Vodič je ukusno opremljen, s brojnim fotografijama u boji. Na naslovnici je mozaik štovanih Marijinih likova po hrvatskim Gospinim svetištima, a na prvoj stranici križaljka je ispunjena fotografijama poznatijih Gospinih prošteništa među vjernim Hrvatima. Lubinin Vodič nije poput vodiča koji objavljuju turističke agencije da privuku što više turista. Njegov je vodič - kako to sam značaj uratka i zahtijeva - vjersko štivo. Dok s velikim marom iznosi povijesne i religiozne podatke, otkriva i osvjetljuje blago marijanske baštine među Hrvatima što je od neprocjenjive vrijednosti u odgoju duha i srca. Dotične marijanske crkve kao zgrade nisu velebne katedrale, ni Gospini likovi nisu vrhunske, umjetničke tvorevine. Uza sve to, Gospina svetišta su "klinike duha", a Marijine slike znakovi Božje prisutnosti. Hodočasnik je u njima svjestan da je pridošlica i putnik bez stalnog boravka na zemlji. Dok je na putu i dok kroči ovim životom, postaje svjestan da hoda u Božjoj prisutnosti, s pouzdanjem u Božju pomoć i Marijin zagovor.

Dinko Aračić

Životnost župe

Stipe NIMAC – Brigita PERŠE, *Župa u povijesnim mijenama*, Lepuri, 2013., Ravnokotarski Cvit, 128 stranica.

Franjevac prof. dr. Stipe Nimac, profesor pastoralne teologije na Teološkom fakultetu u Splitu, i laikinja, pastoralna teologinja dr. Brigita Perše, zaposlena u Pastoralnoj službi Ljubljanske nadbiskupije, objavili su godine 2013. kao suautori vrlo detaljan pregled povijesti župe u knjizi pod naslovom *Župa u povijesnim mijenama*.

Već na prvi pogled ovaj neuobičajeni suautorski "dvojac" obećava zanimljivu sintezu njihova zajedničkog napora da što objektivnije i vjerodostojnije prikažu relevantne povijesne činjenice o župi. Profesor dr. Stipe Nimac iskusan je poznavatelj i nastavnik pastoralne teologije, koji iza sebe ima velik broj objavljenih zapaženih promišljanja o problematici različitih pastoralnih područja. Dr. Brigita Perše mlada je doktorica iz područja pastoralne teologije, koja se sve zauzetije posvećuje pitanjima pastoralne teologije, prije svega pitanjima o životu i djelovanju slovenskih

župa. Kod toga joj dobro dođe i prethodni studij ekonomije, jer joj omogućuje vrlo stručan pristup. Sve to nadopunjuje opsežnim poznavanjem strane stručne literature. Ta sretna sinteza dvoje autora u iskustvenom i svestranom poznavanju problematike, s jedne, te u mladenačkoj poletnosti i idealizmu, s druge strane, u knjizi sadržajno itekako dolazi do izražaja i daje joj posebnu vrijednost.

Pritom se nipošto ne smije previdjeti opće značenje tako ostvarene međunarodne suradnje, kakvu je zahtijevala sama priprema te knjige. Takva suradnja danas se podrazumijeva kod svakog povijesnog istraživanja, budući da postajemo sve svjesniji stranih utjecaja, pogotovo utjecaja iz susjednih država. To naravno vrijedi i za proučavanje povijesti župe. Ustrojavanje župa i uvjeti za njihovo djelovanje nikad nisu bili ograničeni isključivo na granice određene države ili slične državne tvorevine. Osnovni uvjeti za nastanak i opstanak župe prihvaćali su se doduše na razini sveopće Crkve, ali su njeni konkretni oblici u različitim zemljama različito dozrijevali, stoga dobar prikaz povijesti mora obuhvatiti podjednako opća usmjerenja kao i pojedinačna obilježja u svakoj pojedinoj zemlji. Uostalom, međunarodnu suradnju podrazumijeva i sve veće isprepletanje suvremenih misaonih i općeljudskih tokova, a sve to utoliko više zahtijeva oblikovanje takvog pastorala koji se neće zatvarati u uske nacionalne okvire, nego će za suvremena globalna pitanja tražiti svaki put sve globalnija rješenja.

Knjiga *Župa u povijesnim mijenama* izišla je u povodu 1700. obljetnice Milanskog edikta, s kojim je zaključeno razdoblje prvih triju stoljeća, razdoblje progonstva kršćana i njihova života u ilegali. S Milanskim ediktom nastali su osnovni uvjeti za ustrojavanje prvih župa.

Povijest župe po svojoj je biti tako široka da ju se itekako isplati uvijek iznova proučavati. Ukoliko pak želimo župu u svakom povijesnom razdoblju što bolje smjestiti u što detaljnije opisani društveni kontekst, vidjet ćemo da župa nije (bila) samo proizvod određenih društvenih procesa već je i sama (u svim vremenima) sudjelovala u stvaranju tih procesa.

Župa je tijekom cijele povijesti bila primorana neprestano se mijenjati i u mnogočemu prilagođavati konkretnoj situaciji. Ono što nesumnjivo vrijedi za Crkvu kao cjelinu: *Ecclesia semper reformanda*, to vrijedi i za njezin dio, za župu. U posljednje vrijeme prilike u Crkvi, koja se u zapadnim zemljama suočava s velikim manjkom svećenika, stavljaju nas pred vrlo složene dileme, kakve ranija vremena nisu poznavala u tako izoštreanom obliku. Naime,

s pravom se moramo između ostaloga zapitati nije li potrebno župu, prvi put od njezina nastanka, u nekim sredinama naprosto ukinuti? Da se ne radi više tek o akademski retoričkom pitanju, nego o realnoj činjenici, govore nam konkretni primjeri biskupija u kojima su takav korak već učinili, npr. u francuskoj biskupiji Poitiers. Nedostatak svećenika tamošnjeg je biskupa i cijelu mjesnu Crkvu jednostavno primorao na to da biskupija nije više u cijelosti pokrivena župama kakve smo dosad poznavali, nego se kršćani okupljaju u (liturgijskim) zajednicama samo ondje gdje postoje odgovarajući uvjeti za to (Hadwig Müller, *Gemeinden und Leitung im Bistum Poitiers*, u: Michael Böhnke, *Gemeindeleitung durch Laien*). Istovremeno smo, s druge strane, svjedoci pokušaja da se iz istog razloga u nekim njemačkim i austrijskim biskupijama ide suprotnim smjerom, te se župe spajaju, tako da iz njih nastaju "goleme župe" ili "župe XXL" (Andreas Unfried, *XXL Pfarrei, Monster oder Werk des Heiligen Geistes?*). Budući da je bit problema posvuda ista, da je riječ o smanjivanju dosadašnjeg broja svećenika, nudi se na prvi pogled jednostavno rješenje: sve snage u Crkvi usmjeriti na pridobivanje što većeg broja svećeničkih zvanja i problem će biti riješen. Pa ipak, takvo je zaključivanje preuranjeno. Moramo se naime zapitati o istinskim uzrocima zbog kojih danas imamo manji broj svećeničkih zvanja. Pridobivanje jednakog broja svećenika, kakav je nekad bio, povlačilo bi za sobom napast da se i u pastoralu vratimo u stare okvire, što ne mora nužno biti najbolje rješenje za suočavanje Crkve s budućnošću. Rješenje treba tražiti u svjetlu eklezijologije 2. vatikanskoga sabora, osobito u svjetlu nauka o sveopćem svećeništvu svih vjernika, čemu je Sabor dao novu vrijednost u zajednici. To će nedvojbeno uroditi novim pogledom na župu budućnosti i njezino oblikovanje.

A upravo nam s tog vidika može itekako dobro poslužiti poznavanje povijesti Crkve te unutar nje značenje župe kao takve. Koncil je učinio velik korak naprijed u shvaćanju župe, budući da je u principu više ne shvaća prvenstveno kao teritorij, nego prije svega kao zajednicu vjernika. Današnja situacija u zapadnoj Europi postaje sve sličnija situaciji u kojoj su apostoli i njihovi učenici oblikovali prve kršćanske zajednice, iz kojih su kasnije nastajale župe. Zato nam poznavanje onog vremena i načina na koji je prva Crkva tada rješavala aktualna pitanja može biti od velike pomoći u traženju odgovora na situaciju u današnjem vremenu. S druge pak strane, nije moguće pravilno shvatiti osnovne naglaske i teološka promišljanja, sadržana u pastoralnoj konstituciji 2. vatikanskog sabora, ako ne poznajemo razvoj odnosa Crkve prema svijetu od

prvih početaka do danas. Odgovore na takva pitanja u velikoj mjeri pruža nam upravo ova knjiga o povijesti župe u različitim povijesnim razdobljima.

Knjiga *Župa u povijesnim mijenama* podijeljena je na pet poglavlja. U prvom je opisan nastanak župe i njezin razvoj u prva tri stoljeća. U drugom je opisana povijest župe od Milanskog edikta nadalje, sve do Tridentskoga sabora. Odluke i odredbe toga Sabora koje se odnose na župu, opisane su u trećem poglavlju. U tom poglavlju sadržane su i sve reforme koje su pokrenuli Habsburgovci i Francuzi. Ulogu i značenje župe u 19. i 20. stoljeću autori obrađuju u četvrtom poglavlju. Završno, peto poglavlje pokušaj je svojevrzne "pastoralne futurologije župe", odnosno pokušaj usmjeravanja čitatelja knjige na one pastoralne naglaske koji će, po mišljenju samih autora, imati presudan utjecaj na razvoj župe u ovom stoljeću.

Da je u toj knjizi sadržana povijest župe zaista iscrpna i potkrijepljena razmišljanjima mnogih drugih pisaca povijesti, autori Stipe Nimac i Brigita Perše dokazuju navođenjem opsežnog popisa literature kojom su se koristili prilikom pisanja. Navode se uglavnom hrvatski i slovenski izvori, knjige i rasprave, ali i brojni relevantni autori iz njemačkoga govornog područja.

Stipe Nimac kao urednik biblioteke Ravnokotarski Cvit, u kojoj je djelo izišlo, izražava nadu da će knjiga znatno pridonijeti razvoju župa i općenito pastorala u Hrvatskoj. Osobno priželjkujem da se ta knjiga često nađe i na slovenskom govornom području, a bilo bi još bolje kad bi se u dogledno vrijeme prevela na slovenski i tako poslužila kao dobar temelj u sada aktualnom projektu Crkve u Sloveniji kojim se, na temelju dokumenta slovenskih biskupa *Dodite i vidite*, upravo radi na izradi župnih pastoralnih nacрта.

Peter Kvaternik
peter.kvaternik@rkc.si